

DERLEME

HALK SAĞLIĞINDA GEÇERLİ ULUSAL BİLİM DERGİSİ NASIL OLMALIDIR VE BÖYLE BİR DERGİNİN SORUNLARI NELERDİR?

Umur GÜRSOY*

1. GİRİŞ

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER)'in iki yıl önce 25.05.2001 tarihinde Ankara'da düzenlediği "Mezuniyet Öncesi ve Mezuniyet Sonrası Halk Sağlığı Eğitimi Sempozyumu"nda çok kısa bir sürede tartışıp, bir gün sonra yapılan seçimsiz genel kurulunda, çok az üyenin katılımıyla, yayın dili İngilizce olacak bir bilimsel dergi çıkartma kararı ve sonucunda uzun bir aradan sonra nihayet Mayıs 2003'te yayın hayatına başlayan Turkish Journal of Public Health (TJPH) bu inceleme yazısının çıkış noktası olmuştur. Önceki iki yazımızda 'Türkiye'de geçerli ulusal halk sağlığı dergisi varlığı' ve 'yabancı dilde bir ulusal halk sağlığı dergisinin olabilirliği' tartışılmıştı (Gürsoy, U.; 2003a ve Gürsoy, U.; 2003b). Yayın dili ne olursa olsun, şüphesiz, "A Journal of peer-reviewed research published by The Turkish Society of Public Health Specialist" yani Türk Halk Sağlığı Uzmanları Derneği'nin dış hakemli araştırma dergisi olduğu dergi kapağında açıklanan TJPH; bir gereksinimden ve var olduğu inkar edilmeyen bir boşluktan doğmuştur (Halk Sağlığı Uzmanları Derneği; 2003:1). İncelememizde, TJPH çıkarılma kararı etrafında tarafımızdan başlatılan 'halk sağlığında ulusal dergi' tartışmaları, 'geçerli ve ulusal halk sağlığı bilim dergisi nasıl olmalı?' konulu bu derlememizle şimdilik sonlandırılmaktadır.

2. GEÇERLİ BİR ULUSAL HALK SAĞLIĞI DERGİSİ NASIL OLMALIDIR?

Buradaki dergi sıfatlarından 'ulusal' sözcüğü, 'Türk yurttaşları tarafından, yerli sermaye ile çıkarılan', anlamındadır. Gözlendiği gibi HASUDER'in dergisi TJPH: yerli bir dergidir. Ne var ki, bu açıklamaya, yabancı dilde yerli dergi çıkarılmanın yolu açıldığı için, uluslararası sermayenin hızlı hareketleri nedeniyle gün olur, yabancıların Türk dilinde çıkarabileceği, yerli sandığımız bir bilimsel derginin yayınlanabilir olma olasılığı nedeniyle gerek duyulmuştur. Bu gibi veya yerli de olsa yabancıların güdümünde çıkabilecek dergiler bu yazının konusu değildir.

2. 1. Derginin Bağımsızlığı

Bilimsel bir dergi mali, idari ve bilimsel yönden bağımsız olmalıdır (Bombardieri, S.;1991, ICMJE;2001:17). Halk sağlığında bu daha da önem kazanır. Özellikle, Halk sağlığı mesleğindeki toplum içindeki sağlığı kötü olanların genel sağlık ve iyilik durumunu iyileştireceğine inandığı sosyal hedefler ve reformlar için en gerçeğe uygun savunma duruşunu gerektiren 'halk sağlığı etiği'; aynı duruşu yayınlarında da gerektirir. Eşitlik ve sosyal adalet yanlısı güçlü bir eğilime sahip böylesine bir duruş, meslek yaşamlarını halk sağlığına adanmışların doğal öncelikleriyle korumaları altında olmalıdır (Callahan, D., Jennings, B.; 2002:172). 'Halk sağlığı etiği', 'halk sağlığına adanmışlık' ve 'halk sağlığına adanmışların doğal öncelikleri', yazılı metinler

*Öğr. Gör., Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD

olarak ülkemizde az tartışılan veya sözlü ve yazılı farklı konular içinde adı konmamış halde çok tartışılan kadim ve temel değerleri içerir ki başka yazıların konusudur.

Sendika ve çalışma yasalarında; iş güvenesi ve genel demokratik haklarının yaşama geçirilmesinde sorunları olan ülkemizde dergi bağımsızlıklarının kazanılmasının uzun bir demokratik haklar savaşı sürecine gereksinimi vardır. Halk sağlığı dergisine yazı yazanlar, sonuçta özel ya da kamu görevlerinde de olsalar ülkedeki düşünce ve basın yayınıla ilgili hak ve özgürlüklerin kısıtlılıklarından etkilenirler. Bu, her zaman olmasa da dergiyi bilinmeyen bir ölçüde oto-sansürden tutun da editöryal (kurumsal) sansüre açık bırakan bir ortam yaratır. Halk sağlığı hizmeti, verilmesi, yönetimi veya denetimi bakımından kamu alanından beklendiği için, bu bakımdan, ülkemizde halk sağlığı dergilerinin idari ve mali yönden kamu kurumlarından bağımsız ya da olmasında yarar vardır. Kamu adına görev yapan devlet kurumları, ülkemizde ne yazık ki bilimsel özerkliği bu iki yönle denetleme çabasıdadır. Geriye kişiler ve sivil toplum örgütleri kalmaktadır. Ülkemizde halk sağlığı topluluğu içinden veya dışından halk sağlığındaki bir yayını mali yönden destekleyecek kadar paraya sahip olan ve veya adanmış kişiler bulmak çok zordur. Yerli bir bilimsel dergiyi sonuçta ulusal halk sağlığı bilim topluluğumuz çıkaracak ve yaşatacağıdır. Bu nedenle "yoksul müşterilerinin tarafındaki iyi niyetli seçkin sınıf avukatı olmayı" ne ölçüde reddederse; "halk sağlığı uygulamalarının en güzel örneklerini savunsalar bile seçkin sınıf ve toplumlara verdikleri desteği ve onlara duydukları saygılı boyun eğmeyi (itaati) ve özsaygıyı" ne ölçüde azaltırsa; ulusal halk sağlığı topluluğumuz ve onun denetim ve yönetiminde çıkacak veya çıkmakta olan halk sağlığı bilimsel yayınları, o derecede mali, idari ve bilimsel bağımsızlıklarını koruyabilir ve sürdürebilirler (Callahan, D., Jennings, B.; 2002:172).

Günümüz koşullarında senetlerindeki amaçları veya ilgili yasalarında verilen görevler gereği halk sağlığı ile ilgili dernekler ve vakıflarla, Türk Tabipleri Birliği (TTB) ve sağlık iş kolu sendikaları gibi kitle örgütleri bazı çekincelerimiz olmakla birlikte özellikle güncel siyasi iktidarların etkilerinden uzak bağımsız bir dergiyi çıkartabilecek tüzel kişiliklerdir. Kurumsal geleneklerinin henüz oluşmamışlığı ve veya iki yılda bir yapılan seçime bağlı olarak olası yönetim değişikliğinin getirebileceği olası yayın politikası değişiklikleri ve kitle örgütlerine göre derneklere göre küçük bir üye topluluğuna sahip olmaya bağlı gelir kaynaklarının yetersizliği, örgütlerce çıkarılan dergilerin idari bağımsızlığı önündeki olası engellerdir. Dernekler, vakıflar ve kitle örgütleri (TTB ve sendikalar) farklı yasalarla yönetilirler ve bilimsel yayıncılığı kuruluş amaçlarının desteklemek koşuluyla yaparlar. Vakıflar ve kitle örgütleri kuruluş amaçlarını farklı nedenleri olsa da kolaylıkla değiştiremezler. Derneklere bu değişiklik (genel kurul kararıyla) daha kolay yapılabilir.

Bilimsel bağımsızlık idari ve mali bağımsızlıkla yakın ilişkilidir. Daha sonraki aşamada editör ve yayın kurulu ve

hakemlerin kişisel bağımsızlık anlayışları, bilim politikaları ve doğrularıyla yakın ilişkili olsa da bilimsel bağımsızlık, yazının ilerleyen bölümlerinde açıklanacak birtakım geçerlilik ölçütleriyle güvenceye alınmaya çalışılmaktadır. Ne var ki bilim felsefesi açısından bu geçerlilik ölçütlerinin hepsi de tartışmalıdır. Biz, bu tartışmalara, bilimsel bilginin önemini vurgulamasına rağmen bizi "tüm rejimlerin en aristokrati, en despotu, en kurnaz ve en seçkinci olan bilimsel aklın iktidarı"na karşı uyarın Bakanın'den yola çıkarak Feyerabend'de anlatımını bulmuş 'görecelik' kuramının geniş bakış açısıyla (perspektif) yaklaşacağız: "Bilimci olmayan kültürler ayrıca, radikal bir yenilik sergileyen bilgilerin tehlikeleri konusunda da daha açık bir anlayışa sahip olabilirler. Sayısız mit bize entelektüellerin ancak daha dün ve büyük mücadele vererek nihayet anladıkları bir şeyi anlatır: Doğduğu ortamdan koparılmış bilgi yıkıcı eğilimler taşıyor ve doğanın seyri bedelsiz değiştirilemez." (Feyerabend, P.; 1995:39). Bir bilimsel dergi, onu oluşturanların yaşadığı coğrafyadan, kültürden ve bilimsel yapılardan bağımsız değildir. Koruma tedaviden üstündür, ama halk sağlığı özelinde ülkemizin ve ulusal halk sağlığı topluluğunun sorunları ve çözüm yolları üzerinde (halk sağlığı bilim topluluğunun bir üyesi olduğu farklı tıp disiplinlerini barındıran üniversite ortamı dahil) henüz ülke çapında tüm çıkar grupları arasında genel kabul gören bir anlaşma yoktur. Ne halk sağlığı topluluğumuz ne de ülkemiz bu yönüyle bilim politikaları oluşturacak ayrıntılı veri tabanına sahip değildir. Taşra üniversitelerinde çalışan çok sayıda bilim insanı, mali, insan gücü, bina, araç ve gereç eksikleriyle dolu bilimsel ortamlarıyla eski ve gelişmiş üniversitelerdeki meslektaşlarına göre en azından bilimsel eşitsizlik içerisindeyler. Bu eşitsizlik en geniş anlamıyla yerli ve yabancı yayınlara ulaşabilme, kongrelere katılabilmek ve yabancı dilde yayın yapabilmek alanında da geçerlidir.

2. 2. Derginin Bilimsel Yönden Geçerliliği

"Yayın yapmak için araştırma yapılmaz!" görüntüsü olsa da, yapılmış bilimsel araştırmanın amacı yayındır (Konikoğlu, N. G.;2002, Day, R. A.;1997:XV). Diğer bütün bilimsel ölçütlere uysa da yanlış bir yerde (yayında) yayınlanan bilimsel makaleler 'geçerli yayın' sayılmazlar. Bir bilimsel makaleyi bilimsel yayın yapan mekanizma, 'geçerli yayın', 'doğru yayın' kavramıdır. The Council of Biology Editors (CBE)'ün, "Meslektaşlara gözlemleri değerlendirme, deneyleri tekrarlama, entelektüel işlemleri değerlendirme imkânı verecek, yeterli bilgi içeren ve duyumsal algılamaya açık ve bir veya daha fazla belli başlı tanınmış ikincil servislerin (örn: Amerika'da Biological Abstracts, Index Medicus vb) düzenli taraması için hazır etkin bir ilk açıklama" şeklindeki 'kabul edilebilir temel bilimsel yayın tanımı ve geçerli yayının özellikleri Toplum ve Hekim'in Temmuz-Ağustos 2003 tarihli 4. sayısında yayımlanan "Halk Sağlığında Geçerli Ulusal Dergimiz Var mı?" başlıklı yazımızda ayrıntılı olarak ele alınmıştır (Day, R. A.;1997:10, Gürsoy, U.;2003a). "CBE tanımı, daha basit olarak, fakat daha kesin terimler olmaksızın yeniden ifade edilirse; temel yayın 1- Özgün araştırma sonuçlarının ilk

yayını olan; 2- Yazarın meslektaşlarının deneyleri tekrarlayabilecekleri ve sonuçları irdeleyebilecekleri forma sahip ve 3- Dergide veya başka bir kaynak belgesinde bilimsel toplum içinde hemen ulaşılabilir olan yayındır. Bu tanım anlamak için yine de, önemli bir ihtar ilâve etmeliyiz. Tanımın, 'yazarın meslektaşlarına' atfedilen kısmı, yayın öncesi meslektaş değerlendirmesi anlamında kabul edilir. Böylece tanım olarak bilimsel makaleler, meslektaş değerlendirmesi yapılan yayın organlarında yayımlananlardır" (Day, R. A.;1997:11). Ülkemiz koşullarında, kabul edilebilir temel (geçerli) bilimsel yayının tanımındaki bu son iki özelliği: 1- Hakemli dergi ve 2- Hemen ulaşılabilir dergi olarak daha anlaşılır hale getirebiliriz.

2. 2. 1. Hakemli Dergi

Hakemli Dergi, Day'ın bilimsel geçerli yayın tanımındaki "Yazarın meslektaşlarının deneyleri tekrarlayabilecekleri ve sonuçları irdeleyebilecekleri forma sahip" olup olmadığını değerlendiren "yayın öncesi meslektaş değerlendirmesi" yapan dergidir. Doğaldır ki böyle bir değerlendirmenin yapılabilmesi için bilimsel dergiye gönderilen makalelerin bu değerlendirmeyi anlamlı kılabilecek nitelik ve nicelik yeterliliğinde olması gerekir. 1872 yılından günümüze 50 000'den fazla üyeli ve 50'den fazla iç disiplinli bir halk sağlığı topluluğuna sahip bir ülkeye (ABD) oranla 'yayın öncesi meslektaş değerlendirmesi'nin koşulları ve ölçütleri ülkemizde başta mali sorunlar olmak üzere bilim dışı bir takım kısıtlarla çevrilidir (APHA.;2003). Bilimsel yayınlardaki ve insan gücündeki niteliği iyileştirme çabalarından en önemlisi, şimdiye kadar ülkemizde tartışılmayan 'hakemli dergi' tanımının bilebildiğimiz kadarıyla ilk olarak Akdeniz Üniversitesi ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi yetkili kurullarınca (aynı tanımın) sonunda yapılmış olmasıdır. Akdeniz Üniversitesi, Senatosu'nun 16 Ekim 2002 ve 8 sayılı toplantısında değiştirilerek kabul ettiği atama ve yükseltme kriterlerine göre, (ulusal veya uluslararası koşulu belirtilmeksizin) hakemli derginin ölçütleri (kaynağını belirtilmeden) şöyle yapılmıştır: "Editörü ve en az beş değişik üniversitenin öğretim üyelerinden oluşmuş danışmanlar grubu olan, bilimsel/sanatsal özgün araştırma makaleleri yayımlayan, yılda en az iki kez yayımlanan ve son beş yılda düzenli olarak basılıp dağıtımı yapılmış, üniversite kütüphanelerinde erişilebilir olan dergi "Hakemli" dergidir" (www.akdeniz.edu.tr.;2003).

İki üniversitemizin akademik atama ve yükseltme ölçütlerinde kullanmaya başladığı bu 'hakemli dergi' tanımı, ulusal bilim topluluğumuzu gereksindikleri ulusal geçerli dergileri oluşturmak ve var olanlara çeki düzen vermek için harekete geçirecek çok olumlu bir gelişmedir. Bu tanım geçmişte yapılmadığı için çok kıymetli akademik zamanlar ulusal bilime pek katkısı olmadan kaybedilmiştir. Toplumcu bakış açısıyla bu durumun en vahim sonucu, bu yayınlara ulaşılma zorluğu; yeni yayınlarda yerli kaynakçaların çok az olması ve yerli bilginin ulaşılmasında ve oluşturulmasında zorluk; yani Day'ın dediği gibi 'tekrar ve karışıklık' tır (Day, R. A. 1997:11). Ancak gelinen noktada 53'ü devlet üniversitesi olan toplam 76

üniversitemizdeki çoğu bilim dalının artık hakemli dergi koşullarını gerçekleştirecek insan ve araştırma yapma gücüne ve yayın üretimine ulaşmış olduğunu düşünüyoruz.

Çoğunluğunu devlet üniversiteleri tıp fakülteleri halk sağlığı anabilim dallarında çalışanların oluşturduğu ulusal halk sağlığı bilim topluluğumuzun gerek nicelik, gerekse de nitelik açısından kaç adet hakemli derginin bilimsel makale ve hakem bankası gereksinimini karşılayabileceği, yani geçerli bilimsel yayın gizilgücü ise akademik kadroların coğrafi dağılımındaki eşitsizlik ve sayıca azlık nedeniyle tartışılmalıdır. HASUDER Başkanı Sayın Ayşe Akın yönlendirmesi ile yürüttüğüm yazışmalardan, HASUDER'in elinde, ne Türkiye halk sağlığı sayısı ne akademisyen sayısı ne de bunların yaş cins ve çalışma durumlarına vb dağılımlarının bilindiği anlaşılmıştır (Subaşı, N. 2003). HASUDER yetkililerince bütün halk sağlığı uzmanlarına ulaşmak üzere proje hazırladığı belirtilen Celâl Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dal'ından Dr. Erhan Eser'le yapılan elektronik mektuplaşma yanıtız kalmıştır. Bilim topluluğumuzun geçerli bilimsel yayın gizilgücü bir başka yazımızda incelenecektir.

Burada sorunlarımızdan birisi de yeterli hakem bankasına sahip olup olmadığımızdır. Gerçekten de eğer bu hakem bankası profesörlerden oluşursa hali hazırda ülkemizin filen çalışan yaklaşık 50 adet halk sağlığı profesörü olduğunu (Halk sağlığı uzmanı ya da halk sağlığı doktoru olanlarının gerçek sayısının 40 civarında olduğunu) tahmin ediyoruz. Her profesörün hakem olma görevini kabul ettiğini varsayarsak yeterli hakem bankasına sahip olduğumuz söylenebilir. Fakat gerçek böyle değildir ve çeşitli nedenlerden dolayı hakem bankamızın profesör sayısı bir elin parmakları kadardır. Her şeye rağmen, editörlüğün ve hatta hakem bankasının daha alt kademelerdeki akademisyenleri de kapsadığı düşünülürse, hakem bankası açısından nitelikli ve halk sağlığına adanmış öğretim üyelerimizin var olduğuna olan inancımızı ve bu konudaki iyimserliğimizi korumaya devam ediyoruz.

Aslında, diğerlerine de bulaşarak bütün üniversitelere yayılma olasılığı düşünülürse, iki üniversitenin 'hakemli dergi' tanımı ve özellikle 'geçerli yayın' tanımı gerek genel ulusal bilim topluluğunda, gerekse ulusal halk sağlığı topluluğumuzda pek tartışılmamıştır. Örneğin, hakemli dergi tanımındaki hakemlerin sadece 'beş değişik üniversiteden olması' koşulu ülkemiz üniversitelerinin büyük ve köklü olanlarının üç büyük ve çoğunun da büyük kentlerimizde bulunması nedeniyle hakemde istenen değişik coğrafi dağılım için yeterli midir; hakem ve editör kurulunun hakem değerlendirmesindeki yeri nedir; yayınlarını ev içi (in house review) ve eş-denetim (peer review) olarak farklı biçimde hakem değerlendirmesi yapan dergilerde yayımlanan makaleler arasında bir kıymet farkı olmayacak mıdır veya değerlendirmenin kaç hakeme gönderildiğinin önemi yok mudur (Bombardieri, S.;1991)? TÜBİTAK Tıp Araştırma Grubu'nun 30 Eylül 1991 tarihinde İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp

Fakültesi'yle birlikte düzenlediği "Tıp Alanında Bilimsel Yayınlar" ve TÜBİTAK Sağlık Bilimleri Araştırma Grubu'nun 18 Kasım 1994 tarihinde Ankara'da düzenlediği "Tıpta Bilimsel Yazım, Editörlük ve Denetleme" konulu sempozyumlardaki kısıtlı çabaların ne ulusal tıp bilimlerinde ne de halk sağlığı bilim topluluğumuzda istenilen yankıyı bulmadığını düşünüyoruz (www.tubitak.gov.tr). Bu nedenle iki üniversitemizin akademik yükseltmelerinde uygulamaya başladıkları ve ilkesel olarak katıldığımız hakemli dergi tanımının geçerli yayın tartışmalarına geç de olsa yeni bir boyut getirdiği belirgindir.

2. 2. 2. Derginin Ulaşılabilirliği

Bir bilimsel derginin hakemli olması, geçerliliğini tam sağlamaz. Day'ın tarifindeki geçerliliğin üçüncü ve son koşulu: "Dergide veya başka bir kaynak belgesinde bilimsel toplum içinde hemen ulaşılabilir olmasıdır." ki, pozitivist bilim açısından hiç de bilimsel gözükmez. Geçerli derginin ulaşılabilirliğin özel hedefi tüm bilimsel toplum olmakla birlikte özellikle sağlık ve halk sağlığı alanlarındaki bilimsel yayınların ulaşılabilirlikte temel hedefi ulusal sağlık ve halk sağlığı meslekleri topluluğu ile birlikte tüm ulus olmalıdır. Geçerliliğin yayın öncesi meslektaş değerlendirmesi koşulu evrensel anlamdaki bilimselliği zaten sağlayacaktır. O halde bilimsel yönden geçerli ulusal bir halk sağlığı dergisinin önce kendi bilim topluluğunca olmak üzere resmi ve sivil bütün kamuoyunca (ulus bütünlüğüne) ulaşılabilir olmasının kanımca dört koşulu vardır: 1) Sürdürülebilirlik, 2) Dilde ulaşılabilirlik, 3) Hemen ulaşılabilirlik ve 4) Maddi ulaşılabilirlik.

2. 2. 2. 1. Yayının Sürdürülebilirliği

Bir sürekli yayının ulaşılabilirliğinden söz edilebilmesi için önce var olması ve varlığını yayın döngüsü (periyodu) ve içerik niteliği açısından sürdürebilmesi gerekir. Sürdürülebilirliğin temel koşulu olan meslek çalışanlarının bir bilimsel yayına abone olmaları, kendi özgür iradeleri sonucu gerçekleşir. HASUDER'e üye olmayanlarla birlikte sayıları yaklaşık 300'ü bulduğu sanılan halk sağlığı uzmanlarına ek, bilim doktorası sahibi halk sağlıkçılarıyla ulusal halk sağlığı topluluğumuzun toplam sayısının (emekli ve fiilen çalışanlar birlikte) yaklaşık 500 civarında olduğunu tahmin ediyoruz. Bu konuda Sağlık Bakanlığı ve HASUDER kaynaklarında ulaşılabilir bilgiler yoktur. A.B.D.'de yaklaşık 5000 kişi başına bir adet iken, Türkiye'de, Cumhuriyetin 80. yılı ve bilimsel anlamdaki ulusal halk sağlığının 40 yıldan fazla olan geçmişi için utanç verici olan yaklaşık 130 bin kişi başına bir düşen bu halk sağlıkçısı sayısı, Akdeniz Üniversitesi'nce yapılan hakemli dergi tanımındaki son beş yılda düzenli basılacak kadar uzun bir süre yayın yaşamını sürdürebilecek geçerli yayının önünde, daha başlangıçta ekonomik bir engel oluşturuyor (APHA;2003). Çünkü bilimsel olsun veya olmasın dergicilik pahalı ve zor bir uğraştır ve dergiler (ve her türlü basılı yayın) baskı sayısı arttıkça ve aboneleri çoğaldıkça ucuzlar. Ayrıca, Türkiye koşullarında böyle bir dergi için gerekli ticari reklamı verecek iş alanı azdır. Bu

nedenlerle halk sağlığında böylesine bir derginin, ulusal halk sağlığının bugününde ve yakın geleceğinde destekleyici kurum olmaksızın kendi kendini sürdürülebilmesi gerçekçi gözükmemektedir.

Geriye, destekçilik (sponsorluk) kurumu kalmaktadır. Destekçilik, yürürlükteki ekonomik düzenle kavgalı ve ulusal ölçekte devlet politikalarında kabul görmemiş halk sağlığı gibi bilim dallarında sürdürülebilirlik için gereklidir, ama bağımsızlığının yitirilmemesi ve yayının, yayıncının isteği dışında kullanılmaması için dikkatli olunmalıdır. Sponsorluğun en büyük tehlikesi sorunun boyutlarının anlaşılmasını ve üretkenliğin doğal ivme kazanmasını (motivasyon) geciktirici, hatta engelleyici bir tembellik ve sorunun (yayının ekonomik sorunlarının) varlığı hakkında inkarcılık yaratmasıdır. Bu nedenlerle halk sağlığının her ülkede olduğu gibi ülkemizde de destek alacağı tek sponsoru toplum yararına çalışan sivil ve kamu örgütleridir. Diğerlerinin desteğine karar vermeden önce iyi düşünmek gereklidir (Callahan, D., Jennings, B.; 2002:172) Bu anlamda kamu yayıncılığı dışında birkaç meslek odası ve vakıf sponsorluğu kabul edilebilir. Destek, yayının giderlerinin tamamını içerecek ve yapılmadığında yayının yaşamını tehlikeye atacak düzeyde olursa, destek sözcüğü anlamını kaybeder ve yayın, bağımsızlığını yitirerek sponsorun törebilimsel (etik), politik veya ticari çıkarlarının etkisine ve belirleyiciliğine (güdüme) girmiş olur.

Gerek bir firma veya kurum desteği ile, gerekse bir örgüt ya da kurumun yayın organı olarak çıkarılsın; her yayının yayın politikasını belirleyen (2.1)'de belirttiğimiz toplumsal duruşuyla bağlantılı bir genel politikası vardır. Bu politika, vakıf dışı bütün örgütlerde her seçim dönemi değişme olasılığı bulunan örgüt yönetimlerine bağlı olarak değişebilir. Örgüt politikası değişiklikleri, yayının editör kuruluna ve yayın politikasına yansiyabilir. Vakıflarda değişiklik seçime bağımlı değildir ve müteveli heyetlerdeki bireysel değişimin hızına bağlı olarak (ki genellikle müteveli heyet üyelikleri bir ömür boyu sürecek kadar uzun ömürlü olur) daha yavaş olur. Ülkemiz gibi demokrasinin kişiler ve devlet temelinde tam kurallarıyla oturtulmadığı ve hazmedilmediği ülkelerde kamu yayıncılığı, sağlıktaki fırsat eşitsizliklerini ve temel sağlığı hizmetlerini sunan kamu hizmetlerinin aksaklığını ve eksikliklerini göstermeyi neredeyse kendine iş edinmiş halk sağlığı bilimine ters düşebilir. Kamunun desteği yayıncılıkta doğrudan değil dolaylı olmalıdır (yayının kamu kurum ve kütüphanelerine satın alınması, sağlık kurumları adına abone olunması vb yoluyla) ki bu bile çoğu zaman kamu tarafından halk sağlığı yayınına bir silah (abonelikleri kesme tehdidi) gibi kullanılabilir. En azından üniversitelerde ve üniversite dışı halk sağlığı topluluğunun en fazla bulunduğu ve üst düzey yönetici ve bürokratları halk sağlığı uzmanı olan Sağlık Bakanlığı'nda bu tip yardımlar artık kurumlaşmalıdır. Halk sağlığı dergisini çıkarmada tıp fakültelerinin (halk sağlığı anabilim dallarının) destekçilik yapması kuramsal olarak düşünebilir, ama aynen tıp fakültesi dergilerinin başarısızlık nedenlerinde olduğu gibi bugünkü koşullarda bu, gerçekçi değildir.

Var olan alt yapı gerçekçi olmamızı gerektiriyor. Halk sağlığında geçerli hakemli dergide bulunması gereken en az koşullar yazımızın önceki bölümlerinde belirlenmiştir. Ulusal bilim topluluğunda tartışıldığını gösterir kanıtları olmasa da bu koşullar en azından hekimlik bilimlerinde genel kabul görmüş gözükmektedir. Halk sağlığı için yeni bir dergi çıkaracakların soluklarını (ki bu konuyu yakından bilenler için gerekli finans ve insan gücü sorunlarının iyi tasarlanması demektir) iyi ayarlanması; yayın döngüsünün şimdiden en azda (örn: yılda iki, üç ya da dört gibi) tutulması; önceliğin içerik niteliğine verilip baskı niteliklerinin en az maliyete göre tasarlanması gerekmektedir. "Zamanında çıkamayan ve arşivinde yeterli sayıda yayınlayacak makalesi bulunmayan dergi havlu atmasını bilmelidir" (Garfield, E.;1991). Halk sağlığında hizmet ilkelerinden birisinin 'hizmetin sürdürülebilirliği' olduğu unutulmamalıdır. Sürdürülebilirlik konusunda bizim önerimiz, HASUDER'in (Türkçe veya İngilizce) dergi girişiminden vazgeçmesi ve TTB bünyesinde (Sponsorluğunda) aynı veya daha katılımcı bir ekibin HASUDER dergisi gibi ama Türkçe yayın diliyle geçerli bir yeni halk sağlığı dergisini çıkarmasıdır. Böylece bu dergi Toplum ve Hekim'in kapsamadığı halk sağlığının diğer konularında geçerli yayın boşluğunu doldurmuş olur.

2. 2. 2. Dilde ulaşılabilirlik

Dilde ulaşılabilirlik Toplum ve Hekim'in Temmuz-Ağustos 2003 tarihli 4. sayısında yayımlanan makalemizde daha ayrıntılı incelenmiştir (Gürsoy, U. 2003b). Söz konusu bu makalemizden de anlaşılacağı gibi ulusal halk sağlığının ve onun geçerli bilim dergisinin dili kendisi için bilim yapılan toplumun konuştuğu ve yazdığı dil olmalıdır. Anadili İngilizce olmayan bir ülkede anadilden başka bir dilde halk sağlığı geçerli bilimsel yayınları yapılabilmesinin önünde, "iletişimin kiminle yapılacağı" engeli vardır. Ürettiği veya öğrendiği bilgiyi kendi diliyle kendi ulusuna ve ulusal bilim topluluğuna iletmekte zaten zorlukları olan bir bilim topluluğunun bunu başarmada ana dil dışındaki bir dile başvurmasının ne mantıksal ne de ahlaki dayanağı vardır (Callahan, D., Jennings, B.; 2002:171).

2. 2. 2. 3. Hemen (Kolay)Ulaşılabilirlik

Hemen ya da kolay ulaşılabilirliğin iki noktası vardır: 1) Yeni sayılara hemen ulaşılabilirlik ve 2) Eski sayılara hemen ulaşılabilirlik.

2. 2. 2. 3. 1. Yeni Sayılara Hemen Ulaşılabilirlik

Popüler olmayan bilim dergileri hedef kitlelerine abonelik yoluyla ulaşabilmektedirler. Halk sağlığında geçerli bilim dergisi, birkaç istisna dışında üniversitelerdeki tıp fakülteleri, hemşirelik ve sağlık hizmetleri yüksek okullarıyla Sağlık Bakanlığı merkez ve taşra örgütünde çalışanlardan ve emekli meslektaşlarımızdan oluşan ulusal halk sağlığı hedef kitesince hemen ulaşılabilir olmalıdır. Ulaşılabilirlik iki yönlüdür. Dergi hedef kitesine ulaşma çabasında olduğu gibi hedef kitlenin de dergiye ulaşma çabası olmalıdır. Bu yönüyle ulusal halk sağlığı topluluğu içinde Dedeoğlu'nun sözünü ettiği yerli halk sağlığı dergilerinden bir veya bir kaçına abone olanların sayısı

bilinmemekle birlikte abone olmayanların olanlardan daha çok olduğunu tahmin etmekteyiz (Dedeoğlu, N.; 2002:391-393). Bu bir bilinç ve ulaşılabilirlik sorunudur. Özellikle akademik ortam dışındakilerin yeni veya eski, çıkan ulusal halk sağlığı yayınlarından haberdar olma yolları sınırlıdır. Çünkü bu duyuru ve iletişim, tanıtım işini üstlenmiş (TTB ve tabip odaları yayınları dışında) bir kişi ya da kurum oluşmamıştır. Gerek TTB gerekse Sağlık ve Toplum'un yayımcısı Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı (SSYV)'nin ne kendi yayınları için ne de tanıtımını üstleneceği yayınların tanıtımı konusunda tanıtım politikaları, ulaşılabilirliği desteklemektedir. Bir yayının, kendinin edinilme (abone ve eski sayıların edinilmesi) koşullarını sayfalarında sürekli olarak yayımlamalıdır. Hele TTB, baskısı tükenmemiş bütün süreli ve süresiz yayınlarının fiat, abonelik ve edinme koşullarını her yayınında devamlı vermelidir. Bir halk sağlığı yayınının (yeni çıkacak veya eskiden beri çıkmakta olan) geçerli yayın olması için Day'in getirdiği "hemen ulaşılabilir olma" koşulunu yerine getirilebilmesi, hedef abone ve okuyucu profilinin ve izlenme ya da izleneme nedenlerinin bilinmesine de gereksinim duyar. Başlangıçta hakemlerden ve yayın kurulu üyelerinden tanıtım atağı ve özellikle akademisyenlerden abone desteği istenmelidir. Dergide yazısı yayımlanacak (hakem ve davetli yazarlar dışındaki) yazarlardan önce, dergiye paralı yıllık abone olmalarının istenmesi yayımcının önemli, masum ama gerçekçi bir yayın politikası olabilir. Ya da kimi yabancı dergilere benzer biçimde, hakemden geçmiş olsa da bir makalenin yayımlanabilmesi, yazar(lar)ından, derginin o sayısının maliyetinin o makaleye düşen payını ödemelerinin istenmesi; iyi anlatılır ve kötüye kullanılmaz ise denenebilir. TTB ve SSYV'nin söz konusu geçerli iki yayınının kesin baskı sayısı (tiraj) bilgilerine ulaşamadık. Bununla birlikte aksi açıklanmadıkça, bu tip yayınların ülkemizde en az sayıda (1000 adet) basıldığı bilinmektedir.

Meslek mensuplarının öz iradelerine bağlı nedenler dışında bir yayının bilinmesi ve tanınmasının en önemli yolu şüphesiz üniversite kütüphanelerinde ulaşılabilir olmasıdır. "Kütüphane bir üniversitenin bilim ve araştırma ile ilgili anlayışının eseridir. Bu anlayışın olmadığı yerlerde ve dönemlerde kütüphane de yoktur veya istenilen düzeyde değildir". Bir derginin ulaşılabilir olması, yayın organından çok üniversite kütüphanelerinin sorunlarıyla ilgilidir (Erzurum, K.;2001). Kanımızca ulaşılabilirlik; aktif ve gönüllü çabaların dışında üniversite kütüphanesince duyulan gereksinim gereği abone olunarak oluşmalıdır. Üniversite ve kurum kütüphanelerine bu dergilerin alınması talebi, halen çoğunlukla yönetici konumunda olan meslekteki eskiler ve hocalardan beklenir. Arzı destekleyen önemli bir mekanizma oluşunun yanında gelecekteki yeni okurların kütüphane rafında yayınla karşılaşmasının koşulu da bu yoldur. Üniversite kütüphanelerinin Ulusal Geçerli Bilim Dergilerini desteklemeleri ulusal bilim politikasının gereği kabul edilerek yaşama geçirilmeye çalışılmalıdır. Daha sonra ikinci dalga okurlar veya ikincil hedef grup diyebileceğimiz grubun ulaştığı mekanlar gelir ki bunlar halk sağlığının konularıyla doğrudan ya da dolaylı ilişkisi olan kişilerle

bakanlıkların ilgili daireleri ve kurum kütüphaneleridir. Bunların başında Milli Kütüphane, TBMM Kütüphanesi'yle hemen hemen bütün bakanlık kütüphaneleri ve seçilmiş anahtar kişiler (sağlık bakanı, sağlık bakanlığı genel müdürleri ve sağlık mesleği kökenli milletvekilleri) ve son olarak 81 ildeki il halk kütüphaneleri gelmelidir. Günümüzde özel ve kamu kurumlarındaki bilgisayarların çoğalması, çok sayıda internet kafe açılması ile coğrafi ve mali ulaşılabilirlik engellerini de azaltıcı etkileri olan ve yüksek fiatlı dergilere ulaşmak için alternatif olarak önerilen elektronik yayıncılık önemli bir yayıncılık olanağı sunmaktadır (SPARC;2001). Yayın yaşamına başlaması düşünülen veya yayını sürdürülen bir ulusal geçerli derginin, asıl amacı olan basılı dergi yayını engellememek koşuluyla elektronik dergi yayıncılığını da başarması; dergiye hemen ve kolay ulaşılabilirlik koşulunu diğerleriyle kıyaslanamaz bir biçimde öne çıkarmaktadır.

2. 2. 2. 3. Eski Sayılara Hemen Ulaşılabilirlik

Okuyucular ve özellikle araştırmacılar, geçerli yayının arşivine de ulaşabilmelidirler. Bu koşulu yerine getirebilmek için dergi yayıncısı (sahibi), bütçesinin uygun bir miktarını arşivini oluşturmaya harcamalıdır. Bu başarılıyorsa bir üniversite veya destekçi bir örgütten bu hizmet alınmalı ve durum okuyucuya bildirilmelidir. Ülkemizde Milli Kütüphane ve Meclis Kütüphanesi dışında bir derginin arşivine özellikle yıllar sonra tekrar ulaşmak zordur. Bu koşulun gerçekleşmesi için yayının yasa gereği bu kütüphanelere yeterli sayıda (en az beş adet) gönderilmesi gerekir. Örneğin, Üçkuyu, 1987'de yayımlanmaya başlayan, daha sonra 1980'de ara verdiği yayınına 1984'de devam eden Toplum ve Hekim benzeri TTB yayınlarının taramalarında 1992 öncesinde sorunlar çıktığında söz etmektedir (Üçkuyu, Y.;2002:468). Sağlık Bakanlığı gibi kuruluşların da bir yayın arşivi ve sağlıklı bir kütüphaneleri olmadığı tarafımızdan bilinmektedir.

2. 2. 2. 4. Maddi Ulaşılabilirlik

Bir geçerli bilim dergisi önceki bölümlerde de değinildiği gibi meslektaşlarının kolayca abone olabileceği bir fiatta olmalıdır. Ülkemiz yönetimlerinin uzun yıllardır çalışanlara uyguladığı düşük ücret politikaları, ülkemizde akademisyenliğin alt basamaklarında ve genelde tüm halk sağlığı mesleklerinde çalışanların bütün basılı yayınlara olduğu gibi, bu tip mesleki dergilere abone olmalarını zorlaştırıcı yapısal bir sorundur. Ülkemizde genellikle halk sağlığı dergileri için yüksek fiatlıdır denilemez, ancak derginin abone işlerini ciddiye alması ve abonelik bitim bilgilerini aboneye önceden duyuran bir düzeni oturtması gerekir. Örnek vermek gerekirse, SSYV'nın Sağlık ve Toplum Dergisi aboneleri için bir ücret talep etmemekte, buna karşın abonelik koşulları ile ilgili okuyucuya bir bilgi yayımlanmamaktadır. Son dört yıl içinde adı geçen dergiye çeşitli tarihlere biri yazılı posta ile, ikisi faks ve elektronik posta yoluyla Antalya'dan tarafımızdan yapılan abone olma girişimlerimiz (iki gün üst üste tekrarlanmasına rağmen faksın sürekli meşgul olması ve web sayfasının açılmaması nedeniyle) abonelikte sonuçlanmamıştır. Yani ücretsiz dergi çıkarmak da ulaşılabilirliğin garantisi değildir.

3. ACİL YAPILACAKLAR VE SONUÇ

Ne yazık ki Dedeoğlu'nun eleştirileri doğrudur: "...halk sağlığı konusunda araştırma yapanlar yazılarını pek çok değişik dergi ve bültene göndermişlerdir. Bunlardan bazıları artık yayınlanmamaktadır. Bu durum ise makalelere ulaşılabilmeyi güç kılmaktadır. Dergiler ve bültenler her kütüphanede bulunmamakta, bulunanların da pek azında indeks yer almaktadır. Sonuç olarak, daha önce yapılan bir araştırma aynen tekrarlanabilmekte, geçmişin birikimlerinden yararlanılmamakta, ülkemizde halk sağlığı biliminin gelişmesi aksamaktadır." (Dedeoğlu, N.;2002:393). Ülkemizin halk sağlığı akademisyenleri geçerli yayın konusunu bu güne kadar yazılı olarak tartışmamış ve gündeme getirmemişlerdir. Birçok konuda nice zorluklarla yapılan araştırma, ne zaman yayımlanacağı bilinmeyen veya yayın hayatını sürdüremeyen dergilerin elinde heba olmuş, bilim topluluğuna ulaşamamış ve hatta akıbeti takip edilememiştir¹.

Geçerli yayının bilim topluluğuna en büyük yararlarından birisi de bilim insanının akademik eğitimine, eksik ve yanlışlarını vakit geçirmeden öğrenmesi yoluyla yardımcı olmasıdır. Akademisyenin geçerli bilim dergisinden beklediği: Yayımlanması için yolladığı yazısının geri döndürülme nedenlerini veya eksikliklerini dürüstlikle ve acımasızca belirten bir editör mektubudur. Bazı yazılar düzeltilemeyecek kadar kötü ya da yayın politikasına aykırı olabilir. Nedenin hangisi olduğu açıklıkça belirtilmelidir. Geçmişte ulusal halk sağlığı biliminin başına gelenlerde olduğu gibi henüz yayınlarını yollayacak geçerli dergileri oluşmamış bilim dallarında ya da halk sağlığının çevre sağlığı gibi multidisiplinerlik gerektiren yan dallarında itirafı güç de olsa yetersizlik bazen da editör ya da hakeme ait olabilir. Ülkemizde gönüllü ve adanmış çabalarla sürdürülen editörlük ve hakemlik kurumunun bu sorunu ancak her bilim topluluğundaki akademisyenlerin nicelikçe artışıyla zaman içinde çözülebilir. Ancak bu çözümde 40 yılda 150 kişilik bir bilim topluluğu oluşturmayı beceremediği halde (Sayılarının 34 olduğunu saptadığımız halk sağlığı anabilim dallarından web sayfaları olup açılan 26'sinin (% 76,5) web sayfalarına Şubat, Mart ve Aralık 2003'de yaptığımız ziyaretlerden edindiğimiz güncelliği şüpheli bilgilere göre bu anabilim dallarında 45'i profesör, 18'i doçent, 37'si yardımcı doçent olmak üzere toplam 100 halk sağlığı öğretim üyemiz bulunmaktadırlar²); gelecekle ilgili karar alma ve uygulama aşamalarında bugün çalışan özellikle profesör kuşağın görevi, bu artışı hızlandıracak uygun insan gücü politikalarını tasarlayıp yaşama geçirmek için eylemli çaba göstermektir.

Ulusal bilim dergilerini izleyecek; ulusal atif verilerini ve ulusal etki faktörleri hesaplayabilecek Bilimsel İnfomasyon Enstitüsü (ISI) örneğindeki gibi bir Türkiye Bilimsel Bilgi Toplama (İstihbarat) Kurumu kurulmasının ulusal bilim yayın ve dergilerinin niteliklerini geliştirmede büyük önemi olduğu da unutulmamalıdır (Garfield, E.;1991). HASUDER'in kendi alanında böyle bir çalışma komisyonu kurması iyi bir başlangıç olabilir.

Bizce, var olan dergilerdeki eksikler ve yapılması gereken düzeltmeler okuyucu anketleri ile belirlenmeli; dergilerin yayın politikaları halk sağlığı konularına göre tekrar düzenlenmelidir. Yukarıdaki eleştirilere ve önerilere ek, "Türk Tıp Bilimleri Dergisi'nin (TTBD) (eski adıyla "Doğa")'nın geliştirilmesi, iyileştirilmesi ve tanıtımı konusunda" Özsoylu'nun halk sağlığı dergisine uyarlanabileceğini düşündüğümüz aşağıdaki önerileri, yeni ve eski dergilerimizde yaşama geçirilmeye çalışılmalıdır (Özsoylu, Ş.;1991, Özsoylu, Ş.;1994):

I. Genel Olarak

a) Mecmuanın zamanında çıkmasını temin edebilmek için yeterli makale temin edilmesi gerekir.

b) Beş sayfanın üzerindeki uzman makaleler okuyucular tarafından genelde fazla okunmamaktadır. Bu nedenle, makalelerin esas vermek istediği ana fikri değiştirmeden kısaltmaları ve tartışma bölümlerinin araştırmacının bulgularına bağlı kalacak şekilde düzenlemeleri gerekir.

c) Mecmualara menfaat bağlantısı yaratmayacak şekilde ticari reklam kabul edilmesi uygundur. Reklamların mecmuaya kabul şartları ve nitelikleri Editörler Kurulu tarafından belirlenmelidir.

d) "Editör'e Mektuplar" bölümüne görüş yazılması özendirilmelidir. Mecmuada yayınlanan makaleler ile ilgili tartışma başlatan mektuplara öncelikle değer verilmelidir.

e) Mecmuaların bölümleri sürekli aynı şekilde kalmamalı ve gereklikçe okuyucunun ilgisini çekecek bölümler eklenmelidir. (klinik, genetik, problem-çözme, pratik uygulamalar, v.b.)

II. TTDB'nin Daha İyi Dağıtımı ve Geliştirilmesi İçin Özel Konular

a) Mecmuanın sıklıkla ve her imkanda tanıtımı ve reklamı yapılmalıdır.

b) Mecmua üzerindeki tarihten bir ay erken çıkmalıdır.

c) Her tıp fakültesi kendi üyelerince yayınlanan makalelere ilgi duymalıdır.

d) Özellikle yabancı yazarlardan istenecek davetli yazılar arttırılmalıdır.

e) Yabancı konuk bilim adamlarının özellikle konferansları yazı olarak kendilerinden istenmelidir.

f) Basım ücretleri düzenleyiciler tarafından karşılanmak üzere değişik tıp kongrelerinin abstraktları ve programları mecmuada yayınlanmalıdır.

g) Genel tartışma amacıyla davetli olarak genel tıp yazılarına dergide yer verilmelidir.

h) Okuyucuların ilgisini çekebilecek tıp haberleri yayınlanmalıdır.

i) Okuyucuların ilgisini arttırmak amacıyla yeni bölümler eklenmelidir.

j) Mecmua'nın dağıtımı hızlı olmalıdır.

k) Mecmua'da görev yapan tüm personel uygun ve değer verilen bir biçimde belirtilmelidir."

Ülkemizde çağdaş halk sağlığı biliminin tarihi yaklaşık 40 yıldır. Bunca yıldır devamlı çoğalan, ama hâlâ küçücük olan ulusal halk sağlığı topluluğumuz, halkın ve tıp eğitiminin sorunlarıyla ilgilenmekten kendi bilimsel alt yapı sorunlarıyla ilgilenememiştir. Dedeoğlu'nu doğrulayan Day'ın şu sözleri, sanki, Türkiye ve özelde de Türk halk sağlığı bilim topluluğu ve yayınları için söylenmiştir: "Bu (geçerli dergi) tanım sorununun üzerinde iki nedenle çok durdum. İlk olarak, yazarlar, editörler ve yayıncılar temel yayını tanımlamaktaki isteksizlikleri nedeniyle veya yapamadıkları için, bilim topluluğunun tümü, uzun süre, etkin olmayan pahalı bir bilimsel iletişim sistemi ile çalıştı. Sonuçta yayınların çoğu toplantı özetlerinde, anlaşılmaz konferans bildirilerinde, devlet belgelerinde kaldı veya dağıtımı çok az olan kitap ve dergilere gömüldü. Diğer makaleler, aynen veya ufak değişiklikler yapılmış formda bir kereden fazla yayımlandılar; bazen bu, hangi konferans raporlarının, kitapların ve derlemelerin temel yayın olduğu (veya olması gerektiği), hangilerinin olmadığı, konusundaki tanım eksikliği nedeniyle olmuştur. **Sonuç, tekrar ve karışıklıktır.** İkincisi, tanım olarak bilimsel makale, bazı belirli türlerde bilgi içeren özel bir çeşit belgedir. **Bir bilimsel makale, "bilimin gereksinimi olan düşünce nitelikleri gibi, tamamıyla aynı nitelikleri talep eder: Mantık, açıklık ve kesinlik".** Eğer öğrenci veya yetişmekte olan bilim adamı (ve hâlen çok sayıda makale yayımlamış bilim adamlarının bazıları) bu tanımın önemini tam anlamıyla kavarsa, yazma işinin önemli ölçüde kolaylaşması gerekir. **Karışıklık, şekillenmemiş işlerin sonucudur. Kolay iş, tam olarak ne yapılması ve hangi sırada yapılması gerektiğini bildiğiniz iştir"** (Day, R. A. 1997:11).

Ulusal halk sağlığı topluluğumuzun artık yukarıda sözü edilen ölçütler çerçevesinde, ama gerçekçi boyut ve malî portrelere sahip; iyi düşünülmüş; destekleri iyi oluşturulmuş ve topluluğun bütün aktörlerince yeterince tartışılarak karara bağlanmış, geçerli ulusal bir bilim dergisi oluşturma zamanı gelmiştir. Bu derginin nasıl olacağı ile ilgili tartışmaların merkezinde, önceliği derginin yayın dili değil; sürdürülebilir bağımsızlık, sürdürülebilir bilimsellik ve sürdürülebilir ulaşılabirlik ile bu koşulların ülkemiz gerçeklerinde nasıl yaşama geçirilebileceği olmalıdır.

DİPNOTLAR

¹ Örneğin, tarafımızdan yapılp Başbakanlık Çevre Genel Müdürlüğü'nün Çevre isimli Bilimsel ve Teknik Bülteni'ne gönderdiğimiz, tarafımızdan tek yazarlı kaleme alınmış "Ankara Gölbaşı Eğitim ve Araştırma Grubu Başkanlığı Bölgesi'ndeki İlk ve Orta Dereceli Okullarda Okul Çevre Sağlığı Araştırması" isimli araştırma makalesi, 22 Haziran 1990 tarih ve YED (2819) sayılı editör yazısıyla yayına kabul edilmiş; ancak izleyen zaman sürecinde derginin yayınındaki aksaklık nedeniyle yayımlanmamıştır. Söz konusu yayında her an yayınlanabilme olasılığıyla

başka bir yayına etik nedenlerle gönderilemeyen bu makalenin yayımlanıp yayımlanmadığı tarafımızdan hâlâ bilinmemektedir.

² web sayfalarına ulaşılan 26 halk sağlığı anabilim dalının bağlı olduğu tıp fakülteleri şunlardır: A. Menderes, Akdeniz, C. Bayar, Cerrahpaşa, Dicle, 9 Eylül, Ege, Erciyes, Gazi, GATA, Gaziantep, Hacettepe, Harran, İnönü, İstanbul, Karadeniz Teknik, Karaelmas, Kocaeli, 19 Mayıs, Mersin, Pamukkale, Selçuk Meram, Sütçü İmam, Trakya, Uludağ ve Yüzüncü Yıl. Web sayfalarından ulaşamadığımız 8 anabilim dalının tıp fakülteleri ise şöyledir: Atatürk, Ankara, Çukurova, Cumhuriyet, Fırat, Marmara, Osmangazi, S. Demirel.

KAYNAKLAR

APHA (2003), *The American Journal of Public Health*, February 2003, 93(2):177.

Bombardieri, S. (1991), "Bağımsız ve Uluslararası Bir Tıp Dergisinin Geliştirilmesi ve Yönetimi", *Tıp Alanında Bilimsel Yayınlar Sempozyumu, TÜBİTAK Tıp Araştırma Grubu*, 30 Eylül 1991, İstanbul, www.tubitak.gov.tr/sbag adresine 24.02.2003 tarihinde yapılan ziyaret.

Callahan, D., Jennings, B. (2002), "Ethics and Public Health: Forging a Strong Relationship", *American Journal of Public Health*, February 2002, 92(2):169-176.

Day, R. A. (1997), "Bilimsel Bir Makale Nasıl Yazılır ve Yayımlanır?", 3. Baskı, TÜBİTAK.

Dedeoğlu, N. (2002), "Halk Sağlığı İle İlgili Türkçe Dergiler", *Toplum ve Hekim*, Eylül-Ekim 2002, 17(5):391-393.

Erzurum, K. (2001), "Üniversitemiz ve Üniversite Kütüphaneleri", *Türk Kütüphaneciliği*, 15(1), Mart 2001.
Feyerabend, P. (1995), "Akla Veda", çev. Başer, E., *Ayrıntı Yayınları*, İstanbul.

Garfield, E. (1991), "Bilimsel Enformasyon Enstitüsü (ISI)'nin Tarama Kapsamına Alacağı Mecmuaları Seçme Yöntemleri", *Tıp Alanında Bilimsel Yayınlar Sempozyumu, TÜBİTAK Tıp Araştırma Grubu*, 30 Eylül 1991, İstanbul, www.tubitak.gov.tr/sbag adresine 24.02.2003 tarihinde yapılan ziyaret.

Gürsoy, U. (2003a), "Halk Sağlığında Geçerli Ulusal Dergimiz Var mı?", *Toplum ve Hekim*, Temmuz-Ağustos 2003, 18(4):308-310.

Gürsoy, U. (2003b), "Yabancı Dilde Ulusal Halk Sağlığı Dergisi Yayımlanabilir mi?", *Toplum ve Hekim*, Temmuz-Ağustos 2003, 18(4):311-315.

ICMJE (2001), "Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals", *International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE)*, www.icmje.org adresine 14 Nisan 2003 tarihinde yapılan ziyaret.

Konikoğlu, N. G. (2002), "Laboratuvar Kapütasyonları", 22.06.2002 tarihli Cumhuriyet Bilim Teknik.

Özsoylu, Ş. (1991), "Türkiye'de Tıp Dergileri", *Tıp Alanında Bilimsel Yayınlar Sempozyumu, TÜBİTAK Tıp Araştırma Grubu*, 30 Eylül 1991, İstanbul, www.tubitak.gov.tr/sbag adresine 24.02.2003 tarihinde yapılan ziyaret.

Özsoylu, Ş. (1994), "Türk Tıp Bilimleri Dergisi'nin Gelişimi", *Tıpta Bilimsel Yazım, Editörlük ve Denetleme Sempozyumu, TÜBİTAK Sağlık Bilimleri Araştırma Grubu*, 18 Kasım 1994, Ankara, www.tubitak.gov.tr/sbag adresine 24.02.2003 tarihinde yapılan ziyaret.

SPARC (2001), "Yüksek Fiyatlı Dergilere Alternatifler-SPARC Avrupa", Çev. Tonta, M., *SPARC Standing Conference on National and University Libraries*, http://www.lib.metu.edu.tr/ankos/belgeler/store/sparc.htm adresine 14.03.2003 tarihindeki ziyaret.

Subaşı, N. (2003), 3 Nisan 2003 tarihli e-posta mesajı.
Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (2003), *Turkish Journal of Public Health (TJPH)*, May 2003, 1(1);1, www.hasuder.org adresine 4.12.2003 tarihinde yapılan ziyaret.

Üçkuyu, Y. (2002), "1992-2002 Yılları Arasında Türk Tabipleri Birliği'nin Kitap, Dergi, Broşür ve Rapor Biçimindeki Yayınlarının Yayıncılık Politikası Açısından Değerlendirilmesi?", *Toplum ve Hekim*, Kasım -Aralık 2002, 17(6).

www.akdeniz.edu.tr adresine 24.02.2003 tarihinde yapılan ziyaret.

http://www.yok.gov.tr/universiteler/uni_web.htm adresinden üniversite web sayfalarına Şubat, Mart ve Aralık 2003 ayları içinde muhtelif tarihlerde yapılan ziyaretler.

www.tubitak.gov.tr/sbag adresine 24.02.2003 tarihinde yapılan ziyaret.